

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

مصاحبه پژوهشی:

بررسی اثرات و پیامدهای تبدیل روستا به شهر در بخش کشاورزی

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: علی قنبری شیرسوار

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲.....	* نکات برجسته.....
۳.....	* مقدمه و طرح مسئله.....
۵.....	* مهمترین اثرات و پیامدهای تبدیل روستا به شهر.....
۷.....	* مهمترین اثرات تبدیل روستاها به شهر در بخش کشاورزی.....
۸.....	* راهکارهای مقابله با اثرات مخرب تبدیل روستاها به شهر بر بخش کشاورزی ایران.....
۹.....	* جمع بندی.....

* نکات برجسته

- ❖ یکی از راهبردهای ۲۴ گانه در سند ملی آمایش سرزمین که به استناد جزء ۱ بند الف ماده ۲۶ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۳۲ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور در ۱۱ اسفند ماه سال ۱۳۹۹ تصویب شد، « حفظ و جذب جمعیت در روستاها با تاکید بر ارتقای پویایی و ماهیت تولید محور بودن روستاها » می باشد.
- ❖ توسعه شهرنشینی، پدیده جهانی قرن اخیر و از مظاهر اصلی مدرن شدن زندگی می باشد.
- ❖ به طور کلی شهرنشینی در ایران با سه الگو گسترش یافته و هر سه الگو مسایل زیادی به بار آورده است. این سه الگو عبارتند از: الف) ادغام روستاهای حاشیه ای در شهرها و به ویژه کلان شهرها، ب) تجمیع روستاها و ایجاد شهر جدید و ج) مهاجرت از روستاهای کشور به کلان شهرها.
- ❖ در حال حاضر حدود ۶۲ هزار روستا در کشور وجود دارد، تعداد کل روستاهای تبدیل شده به شهر از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۸، حدود ۹۱۴ روستا می باشد و براساس تخمین های انجام شده، جمعیت کل روستاهایی که در طول ۶۳ سال (از ۱۳۳۵ تا کنون) تبدیل به شهر شده اند، حدود دو و نیم میلیون نفر است.
- ❖ براساس جدیدترین آمار وزارت کشور، از سال ۱۳۷۲ تا زمستان ۱۳۹۹ بالغ بر ۸۸۰ نقطه روستایی به شهر جدید تبدیل شده اند؛ از این تعداد، حدود ۲۳ درصد در دولت دوم آقای هاشمی، ۲۰ درصد در دولت اول آقای خاتمی، ۱۷ درصد در دولت دوم آقای احمدی نژاد و ۱۵ درصد در دولت دوم آقای روحانی ایجاد شده است.
- ❖ بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی تبدیل روستا به شهر، نشان می دهد که تبدیل روستا به شهر با توجه به نوع روستا، نوع منطقه، ویژگی های روستا و نحوه تبدیل آن به شهر، دارای نتایج و پیامدهای گوناگونی است. برخی از این آثار و پیامدها مثبت و برخی نیز منفی هستند.
- ❖ به طور کلی، در بخش کشاورزی، اثرات منفی ناشی از تبدیل روستاها به شهر بیشتر از اثرات مثبت بوده است. در صورت بی توجهی دستگاه های دست اندر کار، ادامه فرآیند تبدیل بی رویه روستاها به شهر، ممکن است به بحث امنیت غذایی کشور لطمه بزند.
- ❖ نحوه صحیح تبدیل روستا به شهر، به گونه ای باید برنامه ریزی شود که روستا به مرور زمان، تغییر شکل، رشد و توسعه پیدا کرده و از سویی، خصوصیات سنتی خود را حفظ کند.
- ❖ هر چند روند تبدیل روستا به شهر نسبت به سال های گذشته کندتر شده است و مردم و دولت به اهمیت روستاها بیشتر پی برده اند، اما برای آینده، لازم است راهبردهایی اتخاذ شود که هم از مزایای راهکار "توسعه شهری به نفع روستاها" استفاده شود و هم اینکه بخش کشاورزی نیز به رشد و توسعه منطقی خود ادامه دهد.

* مقدمه و طرح مسئله

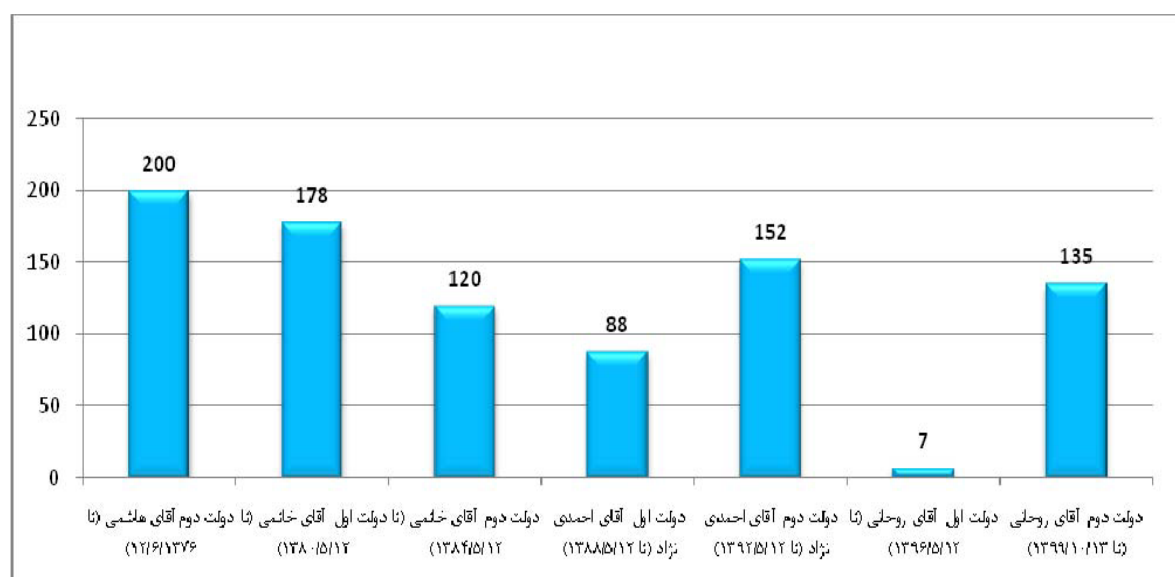
یکی از راهبردهای ۲۴ گانه در سند ملی آمایش سرزمین که به استناد جزء ۱ بند الف ماده ۲۶ قانون برنامه ششم توسعه و ماده ۳۲ قانون احکام دائمی برنامه های توسعه کشور در ۱۱ اسفند ماه سال ۱۳۹۹ تصویب شد، « حفظ و جذب جمعیت در روستاها با تاکید بر ارتقای پویایی و ماهیت تولید محور بودن روستاها » است. در ذیل این راهبرد، یکی از مهمترین سیاستها، « ممانعت از تبدیل بی رویه نقاط روستایی به شهر » می باشد. به طور کلی شهرنشینی در ایران با سه الگو گسترش یافته و هر سه الگو مسایل زیادی به بار آورده است. این سه الگو عبارتند از: الف) ادغام روستاهای حاشیه ای در شهرها و به ویژه کلان شهرها، ب) تجمیع روستاها و ایجاد شهر جدید و ج) مهاجرت از روستاهای کشور به کلان شهرها. تبدیل روستا به شهر از نظر الگوی شهرنشینی بهتر از دو الگوی دیگر می باشد.

مشکلات جهان شمول مانند عدم تعادل در نظام سلسله مراتب سکونتگاهی، توزیع مکانی نامتعادل جمعیت، دوگانگی بین نواحی روستایی و شهری، نادیده گرفته شدن منابع روستایی، تشدید مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ، مشکلات نظام متمرکز مدیریتی، همراه با آثار نامطلوب اجرای رویکردهایی نظیر قطب رشد سبب شد که راهبرد توسعه شهرهای کوچک که مبتنی بر دیدگاه توسعه از پایین به بالاست در جهت اهداف توسعه شهری، روستایی، منطقه ای و ملی مطرح شود و در سیاستگذاریها و برنامه ریزی در جهان مورد توجه قرار گیرد. در ایران نیز سیاست ارتقای روستا به شهر بر مبنای راهبرد « عملکردهای شهری در توسعه روستایی » یا استراتژی یوفرد اجرا شد. (استراتژی یوفرد (Urban Functions in Rural Development) رهیافتی است که اولین بار از سوی راندینلی (Randinelli) مطرح شد و به مفهوم « عملکردهای شهری در توسعه روستایی » است) این استراتژی تبدیل روستا به شهر را یکی از راهکارهای توسعه بر می شمارد.

تبدیل روستاهای کوچک به شهر، در همه دوره ها، در نظام شهری ایران وجود داشته است، ولیکن از سال ۱۳۵۷ به بعد شدت این روند افزایش یافته است. در سال ۱۳۳۵، تنها ۱۹۹ شهر در کل کشور ایران وجود داشت. با توسعه شهرهای جدید و همچنین تبدیل ۱۷۴ روستا به شهر، طی ۲۰ سال، در سال ۱۳۵۵، تعداد کل شهرها به ۳۷۳ شهر رسید. این در حالی است که در سرشماری ۱۳۹۵ تعداد شهرهای کشور به ۱۲۴۲ نقطه شهری رسیده است. طی دوره های زمانی ۱۳۳۵-۱۳۴۵، ۱۳۴۵-۱۳۵۵، ۱۳۴۵-۱۳۶۵، ۱۳۵۵-۱۳۶۵، ۱۳۶۵-۱۳۷۵، ۱۳۷۵-۱۳۸۵، به ترتیب ۷۲، ۹۵، ۱۲۳، ۱۱۶ و ۴۰۶ روستا به شهر تبدیل شدند. در دهه ۱۳۸۰، پس از این که معیارهای شناخت شهر بر پایه تبصره، الحاقی ماده ۴۳ قانون تعاریف و تقسیمات کشوری (مصوب ۱۳۷۱/۲۳/۲) تغییر یافت و در دوره ۱۳۷۵-۱۳۸۵، با افزایش سرعت تبدیل روستاها به شهر، تعداد شهرهای کشور نیز در حدود یک سوم

افزایش یافت. لازم به ذکر است در حال حاضر حدود ۶۲ هزار روستا در کشور وجود دارد، تعداد کل روستاهای تبدیل شده به شهر از سال ۱۳۳۵ تا ۱۳۹۸، حدود ۹۱۴ روستا می‌باشد و براساس تخمین‌های انجام شده، جمعیت کل روستاهایی که در طول ۶۳ سال (از ۱۳۳۵ تا کنون) تبدیل به شهر شده اند، حدود دو و نیم میلیون نفر است. براساس جدیدترین آمار وزارت کشور، از سال ۱۳۷۲ تا زمستان ۱۳۹۹ بالغ بر ۸۸۰ نقطه روستایی به شهر جدید تبدیل شده اند؛ از این تعداد، حدود ۲۳ درصد در دولت دوم آقای هاشمی، ۲۰ درصد در دولت اول آقای خاتمی، ۱۷ درصد در دولت دوم آقای احمدی نژاد و ۱۵ درصد در دولت دوم آقای روحانی ایجاد شده است.

شکل ۱- روند تبدیل روستا به شهر جدید در دولت های مختلف

ماخذ: براساس داده‌های وزارت کشور، ۱۳۹۹

به طور کلی هر چند که تبدیل روستاها به شهر با اهداف توسعه‌ای انجام می‌شود و مزایای زیادی نیز برای آن بر شمرده شده است، اما فرآیند تبدیل بی‌رویه روستاها به شهر، بدون در نظر گرفتن معیارها و زیرساخت‌ها در ایجاد شهرهای جدید، چالش‌های قابل ملاحظه‌ای را در فرآیند تبدیل روستا به شهر به وجود آورده است. این چالش‌ها عبارتند از: ضعف شهرهای تازه تاسیس از نظر امکانات شهری، تغییر شغل‌های کشاورزی به شغل‌های خدماتی و اداری، تخریب منابع زیست محیطی، تخریب سرمایه اجتماعی، تغییر کاربری اراضی و سلب تدریجی مالکیت زمین‌های کشاورزی، سهیم شدن خدمات شهری در حقایق‌های کشاورزان و کاهش منابع تولیدات کشاورزی و در نهایت تغییر جمعیت تولید کننده روستایی به جمعیت مصرف کننده شهری است. با توجه به این مشکلات، مصاحبه پژوهشی^۱ حاضر با هدف شناسایی آثار و پیامدهای تبدیل روستا به شهر به منظور رفع موانع فعالیت‌های بخش کشاورزی و ارائه راهکارها به منظور کاهش آثار و پیامدهای منفی تبدیل روستا به شهر در بخش کشاورزی انجام شده که مهمترین بخش‌های آن در این پژوهش ارائه می‌شود.

۱- این مصاحبه در تاریخ ۱۴۰۰/۷/۲۰ با آقای دکتر مجتبی پالوج، قائم مقام موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی و همچنین از داده‌های این موسسه استفاده شده است.

* مهمترین اثرات و پیامدهای تبدیل روستا به شهر

در بررسی اثرات اجتماعی و اقتصادی تبدیل روستا به شهر، نشان می‌دهد که تبدیل روستا به شهر با توجه به نوع روستا، نوع منطقه، ویژگی‌های روستا و نحوه تبدیل آن به شهر، دارای نتایج و پیامدهای گوناگونی است. برخی از این آثار و پیامدها مثبت و برخی نیز منفی هستند. تبدیل روستا به شهر موجب کاهش مهاجرت از روستا به شهرهای بزرگ و در نتیجه تثبیت جمعیت در روستای تبدیل شده به شهر می‌شود. با تبدیل روستاها به شهر، وضعیت حقوق شهروندی افراد تا حدودی بهبود می‌یابد چرا که برخورداری آنها از فرصت‌ها و امکانات توسعه‌ای بیشتر می‌شود. معمولا روستاهایی که تبدیل به شهر می‌شوند شیوه معیشت غالب این روستاها از شیوه معیشت تولیدی و کشاورزی به شیوه معیشت غیرکشاورزی و عمدتاً خدماتی و تجاری تغییر پیدا می‌کند. تبدیل شدن یک روستا به شهر موجب رواج پدیده‌های اجتماعی شهری شده که پیامدهای مثبت و منفی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی خاص خود را نیز به دنبال دارد. مجموع این عوامل نیز بر سبک زندگی ساکنان این نواحی تأثیرگذار بوده و در نهایت سبک جدیدی از زندگی شامل نحوه گذران اوقات فراغت، لباس و پوشاک، تغذیه، مدیریت بدن (نظافت و اصلاح سر و صورت)، سبک معماری و چیدمان داخلی منازل، آداب و رسوم و باورهای سنتی و غیر... را پدید می‌آورند. روستاهای تبدیل شده به شهر به دلیل بهره‌مندی از بخشی از دستاوردهای فناوری دنیای مدرن و به سبب برخورداری از تسهیلات ارتباطی نسبتاً مناسب، موجب تغییر از سبک زندگی سنتی به سمت سبک زندگی نوین و مدرن می‌شود.

معمولا با تبدیل شدن روستاها به شهر و در نتیجه گسترش فضای شهری در کشور و تبدیل آنها به مراکز ناهمگن جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی، میزان ناهنجاری‌های اجتماعی در این مراکز افزایش می‌یابد. محیط اجتماعی و مسکونی، ساختارهای نامناسب شغلی، ناکامی‌های اجتماعی و افزایش هزینه‌های زندگی زمینه بروز آسیب‌های اجتماعی و رشد بی‌رویه و لجام گسیخته ناهنجاری‌ها و نیز گسترش ناامنی اجتماعی را فراهم می‌نماید.

به لحاظ اقتصادی اینگونه شهرها به‌عنوان ابزاری جهت انتقال ارزش افزوده از مراکز شهری بزرگ به حوزه نفوذ روستایی شان و تحول در نظام روابط بین شهر و روستا عمل می‌کنند که می‌تواند در افزایش فرصت‌های شغلی، افزایش درآمد، کاهش مهاجرت نامطلوب و تأمین خدمات مورد نیاز نقش موثری ایفا کند. براساس نتایج حاصل از تحقیقات گوناگونی که در کشور انجام شده است این نتیجه به دست آمده است که تبدیل شدن روستا به شهر موجب بهبود وضعیت اشتغال و درآمد روستاها شده است. شهرهای کوچک با تأمین دسترسی به خدمات، تسهیلات و فرصت‌های اشتغال غیرکشاورزی و نیز تدارک و تأمین انگیزه‌ها و مشوق‌های لازم برای تجاری کردن کشاورزی به دگرگونی اقتصاد در نواحی روستایی کمک می‌کنند و در صورت افزایش و بهبود پیوند و حوزه نفوذ آنها، می‌توانند به صورت مراکزی برای بازاریابی، خدمات فرآوری محصولات کشاورزی، حمل و نقل، توزیع، ارتباطات و مبادله درآیند. تبدیل شدن روستاهای بزرگ به شهر اگر به‌صورت اصولی انجام گیرد آثار اقتصادی زیر را دربر دارد.

افزایش جمعیت و تقاضا برای محصولات کشاورزی تولیدی این روستاها

مهیا نمودن بازار فروش محصولات کشاورزی و مراکز داد و ستد کالاهای کشاورزی

افزایش اشتغال افراد در مشاغل خدماتی، تجاری و غیره و در نتیجه کاهش بیکاری

تنوع بخشی به فعالیت‌های اقتصادی روستائیان و در نتیجه افزایش تاب آوری معیشتی

گسترش زیرساخت‌های کشاورزی (حمل و نقل، ادوات، دسترسی آسان به تسهیلات و غیره) و در نتیجه بهبود وضعیت کشاورزی و کاهش هزینه‌های تولید

ایجاد بستر مناسب برای ایجاد صنایع و بنگاه‌های اقتصادی کوچک مقیاس جهت فرآوری محصولات کشاورزی

ارتقای ارزش افزوده محصولات اولیه با دسترسی و استفاده از فناوری‌های جدید

افزایش تنوع و حجم مبادلات تجاری و بازرگانی

ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال

گسترش صنایع خانگی و ایجاد درآمد برای خانوارهای فقیر (به ویژه زنان)

به لحاظ کالبدی - فضایی و زیرساختی نیز گسترش شهرهای کوچک اگر به درستی صورت گیرد موجب نیل به توزیع فضایی بهتر جمعیت و امکان نظارت بهتر بر ساخت و سازهای غیرمجاز و غیرفنی که اصول کالبدی را دچار مشکل خواهد کرد، می‌شود. نتایج تحقیقات انجام شده نشان داده است که با ادغام روستاها در شهر از دید خانوارهای سکونت‌گاه‌های ادغامی، اثرات مثبت آن بیش از اثرات منفی آن بوده است. مزایایی نظیر: افزایش کیفیت معابر، افزایش دسترسی به خدمات عمومی، افزایش وسایل نقلیه عمومی، افزایش روشنایی معابر، تعریض پیاده رو، افزایش کیفیت خیابان‌های اصلی، جدول گذاری خیابان‌ها، ایجاد فضای سبز داخل بافت، بهبود زیرساخت‌ها، تخصیص بودجه‌ی دولتی و ... به همراه داشته است. با تبدیل روستا به شهر مسکن روستایی مقاوم و در نتیجه ساکنان شهر جدید در مقابل بلایا از مصونیت بیشتری برخوردار خواهند شد. علاوه بر آن تبدیل شدن روستاها به شهر موجب سهولت دسترسی مردم به زیرساخت‌ها (نظیر تاسیسات ورزشی، درمانی و آموزشی و مالی، مدرسه و آتش نشانی. غیر و ...) با صرفه‌ی اقتصادی بیشتری همراه است.

بنابراین روی هم رفته با تبدیل روستاها به شهرهای کوچک و میانی و پرهیز از مهاجرت شدید به کلانشهرها، تحولاتی در کاربری بهینه‌ی اراضی، توزیع بهینه جمعیت در فضای کشور و جلوگیری از رشد بی‌رویه شهرهای بزرگ پدید خواهد آمد که به کمک آن می‌توان با بسیاری از این بلایای اقلیمی به طرز علمی برخورد کرد و اثرات سوء این بلایا را به حداقل رساند و در نتیجه با شهرشدن روستاها، از مسایل زیست محیطی کشور نیز کاسته خواهد شد.

* مهمترین اثرات تبدیل روستاها به شهر در بخش کشاورزی

به طور کلی، در بخش کشاورزی، اثرات منفی ناشی از تبدیل روستاها به شهر بیشتر از اثرات مثبت بوده است. در صورت بی‌توجهی دستگاه‌های دست‌اندرکار، ادامه فرآیند تبدیل بی‌رویه روستاها به شهر، ممکن است به بحث امنیت غذایی کشور لطمه بزند.

۱- مهمترین فرصت‌های ناشی از تبدیل روستاها به شهر در بخش کشاورزی:

- تثبیت جمعیت روستایی و جلوگیری از مهاجرت نیروی کار کشاورزی به ویژه جوانان،
- توسعه سیستم حمل و نقل برای محصولات کشاورزی،
- تسریع ورود و پذیرش فناوری‌های کشاورزی،
- افزایش ارتباطات و آگاهی در زمینه کشاورزی،
- دسترسی کشاورزان به مراکز شهری و ادارات دولتی و آموزشی و بهداشتی،
- تحریک توسعه در روستاهای اطراف از طریق سرریز توسعه شهر به روستاهای اطراف،
- افزایش سطح رفاه کشاورزان،
- افزایش درآمد غیرکشاورزی،
- افزایش نرخ اشتغال در سایر بخش‌ها
- و در نهایت، حفظ و ادامه پوشش خدمات و تسهیلات دولت برای بخش کشاورزی در شهرهای جدید.

۲- مهمترین تهدیدهای ناشی از تبدیل روستاها به شهر در بخش کشاورزی:

- اضمحلال نظام دامپروری سنتی،
- آلودگی محیط، منابع طبیعی (آب و خاک) به دلیل انباشت پسماندهای شهری،
- کم شدن نرخ اشتغال در بخش کشاورزی،
- کم شدن درآمد ناشی از بخش کشاورزی،
- کاهش سطح اراضی کشاورزی،
- تغییر کاربری اراضی زراعی،
- حاکمیت قوانین و مقررات جدید نظام مدیریت شهری بر فعالیت‌های کشاورزی،
- تغییر تدریجی در حبابه‌ها و سهمیم شدن خدمات شهری و صنایع در حبابه کشاورزان،
- افزایش سرسام آور قیمت زمین‌های کشاورزی.

* راهکارهای مقابله با اثرات مخرب تبدیل روستاها به شهر بر بخش کشاورزی ایران

در این بخش، دو دسته راهکار پیشنهاد می‌گردد. با توجه به این جمله حکیمانه که "پیشگیری بهتر از درمان است"، ابتدا پیشنهادهایی برای روستاهایی که هنوز تبدیل به شهر نشده‌اند ارائه می‌شود. سپس در رابطه با روستاهایی که به شهر تبدیل شده‌اند، توصیه‌هایی برای حفظ و ارتقای بخش کشاورزی ارائه می‌گردد.

مهمترین پیشنهادات برای ممانعت از تبدیل بی‌رویه روستاها به شهر:

- تغییر معیارهای تبدیل روستا به شهر،
- توسعه تدریجی روستاها،
- تقویت صنایع روستایی،
- تامین امکانات و رفع تنگناهای زندگی روستایی،
- توجه به مدیریت و توسعه اقتصادی روستاها،
- حمایت از درآمد بخش کشاورزی در روستاها،
- مدیریت آب برای بخش کشاورزی،
- تشویق توسعه روستاهای قوی به جای ایجاد شهر ضعیف.

مهمترین پیشنهادها برای حفظ و گسترش کشاورزی در روستاهایی که تبدیل به شهر شده‌اند:

- اجرای دقیق برنامه آمایش سرزمین،
- برنامه‌ریزی برای ضابطه مند نمودن خدمات مجموعه جهاد کشاورزی به گروه کشاورزان شهری و پایداری ارائه خدمات جامع به کشاورزان ساکن در نقاط حاصل از تبدیل روستا به شهر،
- توسعه کشاورزی شهری،
- پایش تولید کشاورزی در مناطق شهری جدید.

* جمع بندی

پس از اجرای طرح تبدیل روستا به شهر و تعیین یک سری از پارامترهای مخصوص برای تبدیل روستا به شهر، نظامی جدید در کشور رخ داد که به تبع آن اتفاقاتی در جامعه روستایی پدید آمد که برخی مفید ولی اندک و برخی بسیار مضر به چشم خورد که فواید آن در مقابل مضرات ناچیز به حساب می‌آید. در فرایند تبدیل روستا به شهر که می‌بایست با مطالعات فراوانی نظیر فرهنگی- اجتماعی، اقتصادی، رفاهی و امنیت آغاز شود در می‌یابیم که در موارد ذکر شده آسیب‌های جدی به اجتماع ساکن در روستا وارد می‌سازد زیرا در حال حاضر با سیاست حاکم بر کشور ما این فرایند به دلیل از بین رفتن هویت بومی و حس تعلق، عدم ایجاد و عدم وجود امکانات لازم یک شهر و از همه مهمتر از بین رفتن اقتصاد و اشتغال اصلی منطقه روستایی که کشاورزی، باغداری و دامداری است شکل می‌گیرد. در پی شهری شدن، سازمان‌ها و قوانین جدید و متعددی در منطقه‌ی تغییر وضعیت داده شده نظیر شهرداری و قوانین منطقه شهری، پیدا شدن طرح جامع و تفصیلی، طرح‌های عمرانی و از همه مشکل‌تر کمیسیون‌ها و ... پدید می‌آید که همین مبحث باعث بروز اعتراضات و تنش‌های شدید بر بدنه ضعیف روستایی وارد و به دلیل کمبود نیروی متخصص علوم شهری در روستا افراد جدید به ادارات و شهر نفوذ و جایگاه اصلی که تعلق به فرد روستایی دارد اشغال می‌کنند. بعد از آن خانواده یا جوان روستایی که خانه و زمین کشاورزی یا باغ او را به دلایل نداشتن مجوزات لازم تخریب و یا جریمه می‌کنند یا در طرح‌های عمرانی یا توسعه شهر قرار می‌گیرد، دام و چراگاه او را به خاطر قوانین و مقررات محدوده‌ی دامداری در شهرها می‌گیرند که تمامی موارد باعث عدم اشتغال جوان روستایی می‌شود و در نتیجه آسیب‌ها و مفاسد یکی پس از دیگری وارد زندگی خانواده روستایی می‌شود. اما اگر طرح توسعه روستایی مد نظر قرار گیرد و قوانین تبدیل روستا به شهر برداشته شود و ایجاد امکانات لازم همانند شهر در روستا در دستور کار قرار گیرد می‌توان از یک جهش پر آسیب جلوگیری کرد. همان‌طور که در تمامی کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته که مهمترین درآمد آنان در بخش کشاورزی، باغداری و دامداری است کشور ما نیز باید نگاه پرننگی در مسئله روستاگرایی داشته باشد و با دادن یارانه‌ها و امکانات ترغیبی مختلف خانواده‌های روستا گریز را دعوت به بازگشت کند و هویت اصلی یک روستا و روستایی را زنده نگه دارد.

نتایج مطالعه تبعات تبدیل روستا به شهر نمایانگر دو دسته یافته‌های متفاوت می‌باشد. بدیهی است در محدود موارد که تبدیل روستا به شهر براساس یک الگوی علمی و صحیح انجام شده است، تبدیل روستا به شهر، تبعات مثبتی را از خود به جای گذاشته است اما در مناطقی که روستا قابلیت و شایستگی تبدیل را نداشته است، شهرک‌های ضعیفی با جمعیت پایین و ظرفیت توسعه‌ای کم به وجود آمده است که تنها اثرات منفی مانند تغییر کاربری اراضی کشاورزی را تجربه کرده است.

نحوه صحیح تبدیل روستا به شهر، به گونه‌ای باید برنامه‌ریزی شود که روستا به مرور زمان، تغییر شکل، رشد و توسعه پیدا کرده و از سویی، خصوصیات سنتی خود را حفظ کند^۱. زمانی که روستاها بدون ایجاد توسعه منطقی گام به گام و به صورت یک شبه با تغییر تابلو به شهر تبدیل می‌شوند، مجموعه‌ای از تبعات منفی به خصوص برای بخش کشاورزی به وجود می‌آید.

پژوهش حاضر نشان داد که از دیدگاه جمعیت، پدیده تبدیل روستاها به شهر، یک پدیده مثبت بوده و توانسته است تا حدودی از مهاجرت‌های بی‌رویه جلوگیری کرده و یا به تاخیر بیندازد و یک ثبات نسبی را در جمعیت روستایی به وجود آورد. در سایر ابعاد، به نظر می‌رسد که تبدیل روستا به شهر، یک شمشیر دو لبه بوده و در مقابل اثرات منفی، اثرات مثبتی را می‌توان مشاهده کرد. هرچند روند تبدیل روستا به شهر نسبت به سال‌های گذشته کندتر شده است و مردم و دولت به اهمیت روستاها بیشتر پی برده‌اند، اما برای آینده، لازم است راهبردهایی اتخاذ شود که هم از مزایای راهکار "توسعه شهری به نفع روستاها" استفاده شود و هم اینکه بخش کشاورزی نیز به رشد و توسعه منطقی خود ادامه دهد.

^۱ - سپاهی، م؛ و دارابی، ح. ایرانی بهبهانی، ه. (۱۳۹۵). تحلیل بر رویکردهای نوظهور روستا-شهر، فصلنامه مسکن و محیط روستا، ۱۵۶، ۱۱۱-۱۲۶.